

VIDĚT NEVIDITELNÉ

Kázání

Petr Pazdera Payne

Introit(z Žalmu 19.):

Nebe vyjevuje Boží velebnost.

A prostor nese Jeho rukopis.

Den dnu to vypráví,

noc noci odhaluje.

Nebylo by řeči, nebylo by slov,

kdyby se neslyšel jejich hlas.

Zní po celé zemi,

až na hraně světa hovoří...

Čtení:

18 Boží hněv se zjevuje z nebe proti každé bezbožnosti a nepravosti lidí, kteří svou nepravostí potlačují pravdu. Vždyť to, co lze o Bohu poznat, je jim přístupné, Bůh jim to přece odhalil. Jeho věčnou moc a božství, které jsou **neviditelné**, lze totiž od stvoření světa **vidět**, když lidé přemýšlejí o jeho díle, takže nemají výmluvu. Poznali Boha, ale nevzdali mu čest jako Bohu ani mu nebyli vděční, nýbrž jejich myšlení je zavedlo do marnosti a jejich scestná mysl se ocitla ve tmě. Tvrdí, že jsou moudří, ale upadli v bláznovství: zaměnili slávu nepomíjitelného Boha za zobrazení podoby pomíjitelného člověka, ano i ptáků a čtvernožců a plazů. (...) vyměnili Boží pravdu za lež a klanějí se a slouží tvorstvu místo Stvořiteli - on budiž veleben na věky! Amen. (Řím 1, 18-25)

Smysl kázání by se dal shrnout do věty z 20. verše:

=Jeho věčnou moc a božství, které jsou neviditelné, lze totiž od stvoření světa vidět, když lidé přemýšlejí o jeho díle...

=Nebo neviditelné věci jeho mohou vidíny býti, když z skutků při stvoření světa stálých / rozumem pochopeny bývají, totiž ta jeho věčná moc a Božství...

((kral. 1613B: Nebo neviditelné věci jeho, hned od stvoření světa, po věcech učiněných rozumem pochopeny bývají...))

=Neviditelné skutečnosti, ona Jeho věčná síla a božství, jsou spatřovány rozumem skrze stvořenosti stvořeného světa...

((τὰ γὰρ ἀόρατα αὐτοῦ ἀπὸ κτίσεως κόσμου τοῖς ποιήμασιν νοούμενα καθορᾶται, ἢ τε αἰδῖος αὐτοῦ δύναμις καὶ θεϊότης, εἰς τὸ εἶναι αὐτοὺς ἀναπολογήτους,))

Jsme obklopeni *theatrem mundi*. Divadlem světa. Krásou, velikostí... jsme přiváděni v údiv. A dál? Od tohoto údivu se odvíjejí dvě cesty... a jde o to, jakou se vydáme:

Údiv může být zdrojem uhranutí. Holého úžasu. Úleku. Vyděšení. Lze totiž ustrnout na pouhé optické podobě věcí. Nechat se uhranout jejich vnějším zjevem – a to zavání uctíváním, fetišismem, tím starým známým modlářstvím, jež zapovídá Desatero. Které se vymezuje proti bezmyšlenkovitému kopírování

jevů a následnému uctívání a klanění nejrůznějším napodobeninám, vytesaninám a spodobám takto: „Nebudeš se jim klaněti ani jich ctíti“. Pouhým vnějškovým nazíráním nebo pouhým zkopírováním nejsme s to spatřovat vnitřní souvislosti.

Anebo, a to je ta druhá cesta: Jít za optickou podobu věcí, za masky a za kulisy. Tenhle údiv, tohle divení se, tento řekněme tvůrčí úžas vede k promýšlení věcí... „Jeho věčnou moc a božství, které jsou neviditelné, lze totiž od stvoření světa vidět, když lidé přemýšlejí o jeho díle...“ **Když přemýšlejí, myslí.** To je důležité. To přemýšlení. Sama ta věčná moc a božství ze stvoření nevyplývají. Stvořená díla jsou sama o sobě němá. Důležitý je člověk a jeho rozum, jímž proniká skrz a za stvořenosti. Takže skrze ně a vzhledem k nim, jejich poznáváním, nakonec lze, jak se píše, zahlédnout onu Boží moc. **Vidět neviditelné.** To je protimluv, oxymóron, ale věříme, že je to možné. Poctivým myšlením se toho dobírat.

A myslet nelze bez otázek. Je třeba se ptát. Nejen údiv je počátkem moudrosti, ale především tázání se. Údiv vyvolávající otázky. A tento tázající se úžas, aspoň tak to vypadá z našeho textu a jeho kontextu, se venkoncem potkává se zjevením: „Vždyť to, co lze o Bohu poznat, Bůh to zjevil.“ (O verš dříve 1,19)

Tedy jedna možnost: zírat, nazírat, civět, žasnout... a možná dokonce mít z nesrozumitelného, neprodyšně posvátného světa strach. A pak, ta druhá možnost: tázat se, snažit se porozumět. Nebát se. Chtít odečítat, dešifrovat, chápat. Tázání, promýšlení a chápání vede člověka dál, dál za obzor.

Je mnoho způsobů myšlení. Nemusí jít hned o filosofii nebo o nějaké intelektuální výkony. Existuje taky selský rozum, jímž lze dospět k poznání. Podstatné je, jak bylo naznačeno, tázání. A tedy i řeč. Skrze řeč lze někam dospět, jak napovídá již slovo dialog, dia-logos čili skrze řeč.

Ono užaslé modlářství znamená uhrnutí a ustrnutí. Ustrnutí na určitých nezpochybnitelných formách. Je to špunt v duševním vývoji. Konec myšlení. Ustrnutí, zamražení, Nesvobodné spojení s předměty, uctívání, ulpívání. Jeden typický příklad modlářství ve Starém zákoně:

„Dřevu říkají: »Ty jsi můj otec« a kameni: »Ty jsi mě zplodil«, a ke mně (k Bohu) se obracejí zády, nikoli tváří.“ Tohle je z proroka Jeremiáše (2,27). Je to příklad neschopnosti myslet, domýšlet, příklad uhrnutí; možná šlo o nějaké sochy, dřevěné nebo kamenné, nápodoby skutečnosti, které si snad zasloužily určitý obdiv, ale nikoli bezmeznou úctu – takového kalibru, takové reverence, jako by šlo o rodiče, zploditele, jako by šlo o příčinu toho, proč jsme na světě, jako by šlo o podstatu života. Je to příklad rezignace na myšlení, neschopnosti vnímat svou skutečnou genezi, svůj skutečný původ, svoje místo ve světě.

Moderní lidé dnes nejspíš neříkají napřímo artefaktům z kamene, ze dřeva nebo z jiných materiálů: „Ty jsi mě zplodil.“ Ale máme tu vědu a říkají to hmotě, materii vědecky pojímané. Říkají to genetice, biologii, chemii, fyzice. A

někdo jiný zase hvězdám, astronomii a astrologii. A jiní zase dle gusta jmenují historické podmíněnosti, ekonomické a sociální danosti.

-

Jiný typ modlářství jde jakoby opačným směrem, nikoli do minulosti, k tomu co člověka zplodilo, ale naopak, k tomu co sám plodí nebo co by rád zplodil. Co vyrábí. Ale i v tomto případě jde o pouhou umělecko-řemeslnou výrobu, určitou techniku a nápodobu. Citát z proroka Abakuka: „Běda tomu, kterýž říká dřevu: Procít', a kameni němému: Probud' se. ~~On-liž by učiti mohl?~~ Pohled' na něj. Obložen' jest zlatem a stříbrem, ale není v něm žádného ducha.“

Z řecké mytologie známe vyprávění o sochaři Pygmalionovi, který se zamiloval do své sochy natolik, že se se svou sochou líbe, projevuje jí něžnosti, mluví na ni, ukládá ji na pohovku. Bohyně Afrodita mu nakonec pomůže artefakt oživit. Dochází ke sňatku, jemuž je sama bohyně přítomna, a za devět měsíců se Pagmalionovi narodí dcerka. Oživit němý, mrtvý produkt je prastará touha alchymistů. Současná genetika se taky pokouší o leccos. A v poslední době se hodně řeší otázka, k čemu spěje umělá inteligence.

-

((Co se týče umělecké tvorby, míním, že lze hledat hranici mezi poctivým pokusem o oslovení a pochopení skutečnosti na jedné straně, a mezi hloupou nápodobou, efektním kašírováním skutečnosti, kýčem, nepravdou, uhranutím.))) Neřekl bych, že se v naší době masívně provozuje modlaření v prostém starozákonním smyslu. Jedná se o fenomén nepochybně sofistovanější. Předestírají se nám nejroztodivnější a působivé konstrukty. Moderní informační technologie šíří nové a nové fiktivní obrazy skutečnosti. Uctívá se tu ono, tu něco jiného. Vždycky bude na světě něco nového, čím se lze nechat uhranout nebo opájet, do čeho se člověk může vrhnout s devótností sobě vlastní. Nové a nové mediální produkty, nové a nové podoby a obrázky. Nebezpečná je pak právě záměna fikce a reality.

-

K modlaření, k uctívání dochází taky v soukromí, vskrytu, na lůžku v noci, v pokojíku, v privátní komůrce, dnes u PC (personal computer). Prorokovi Ezechielovi praví Hospodin: „Viděl-lis, synu člověčí, co starší domu Izraelského činí ve tmě, jeden každý v pokojích svých malovaných?“ – šlo o nějaké soukromé modlaření, opájení se obrazy – „Nebo říkají: Nikoli na nás nepatří Hospodin, opustil Hospodin zemi.“ (Ez 8,12)

Dochází k nekalému obmyšlení, ke špatné úvaze, neboť uctívání je svým způsobem chybné myšlení, dochází k uhranutí vizemi, chorobnými snovými obrazy a chaotickými představami. Je to myšlení bez otázek a bez přemýšlení. Takto se píše o zlotřilém, zlém člověku v jednom žalmu: „Nepravost smýšlí i na ložci svém, ustavuje se na cestě nedobré, zlého se nevaruje.“ (Ž 36,4-5) Ustavuje se na cestě nedobré – jako by se člověk utvrzoval v bludu a naprogramovával se, aby se pak automaticky nekalou cestou vydával.

Naproti tomu je naopak žádoucí, aby v té skrytosti, v pokojíku, v soukromí docházelo k dialogu. K soukromému přemýšlení, niternému rozvažování, k modlitbě. Takto nám radí náš Pán: „Když se modlíš, vejdi do svého pokojíku, zavři za sebou dveře a modli se k svému Otci, který zůstává skryt; a tvůj Otec, který vidí, co je skryto, ti odplatí.“ (Mat 6,6)

-

Za každou idolatrii čili modlářstvím je, jak se domnívám, skrytý strach. xeno-fobie čili strach z cizího. Nemožnost oslovit, porozumět, nedostatek či přímo absence řeči, nemožnost promýšlet. Vše se jeví jako nedosažitelné. Vše je cizí. Nic a nikdo se nedá oslovit. Až je to k neunesení. Nedostižnou, nesrozumitelnou skutečnost se přesto člověk snaží nějak dobýt. Nezbyvá než uchýlit se k devótnosti, k uctívání, potažmo k magii. nepřátelský svět si naklonit.

A když ne *po dobrým, tak po zlým!* Nakonec se strach a nemožnost, neschopnost porozumět čili nedostatek dialogu a komunikace mohou zvrtnout v násilí. Násilí je zvláštní forma magie čili úsilí o manipulaci věcmi, kterým člověk nerozumí. Násilí jako vrchol neschopnosti zvládat skutečnost, oslovit svět a nechat se jím oslovit. Zejména pak neschopnosti komunikovat s druhým člověkem. Pohledme na dnešní Rusko, jeho břídilská politika a agrese, to je důsledek dlouhodobé neschopnosti porozumět světu, neschopnosti myslet a normálně komunikovat jak uvnitř země, tak taky navenek se vším neruským. Odtud mimo jiné pramení to hrubé a hrůzné násilí.

Naopak myšlení vede k porozumění, k oslovování, k dialogu, ke komunikaci, k rozpravě o sporech a problémech, včetně politiky.

-

Vraťme ještě k Jeremiášovi.

„Dřevu říkají: »Ty jsi můj otec« a kameni: »Ty jsi mě zplodil«,“ a k Bohu se obracejí „zády, nikoli tváří,“ po kralicku: „...hřbetem ke mně se obracejí.“ Všimněte si, ti uctívající se zároveň s nepochopením skutečnosti a sebe sama obracejí zády k Bohu a odvracejí od něj zrak, tedy podstupují jakési negativní obrácení, utíkají před Pánembohem.

Podle apoštola Pavla, podle toho probíraného oddílu z dopisu do Říma, vede poctivý dialog a rozvažování o věcech tohoto světa k nazírání souvislostí, které nejsou vidět, k pochopení věcí neviditelných. Myšlení oproštěné od modlaření vede a směřuje ve finále k pochopení neviditelné moci Boží! Vztah k Bohu je výsledkem tohoto proti-modlářského postoje ke skutečnosti. A zároveň, recipročně, ruku v ruce s tím: Vztah k Bohu od modlářství osvobozuje.

Přitom je chybné, ba přímo nebezpečné vidět Boha, jakkoli neviditelného, jako jednu z věcí. Jako cokoli z toho, co bylo Bohem stvořeno. Uctívat ho nebo dokonce jím manipulovat způsobem, jakým se uctívají stvořené věci. Jako nějaký, třebaš neviditelný, idol a fetiš. Boha nelze uctívat tak jako cokoli jiného, co lze vidět a hmatat. Bůh je totálně jiný, „totaliter aliter“, jiný než co jest. Bůh je opravdová jinakost, nikoli jen představa jinakosti. Neboť On JE

zcela jiný. Jako Stvořitel musí být jiný. (((Takže taky: Ne každá jinakost je Bůh! Jiný může být mrtvý. Jinakost jako popření tohoto světa může být smrt a neživotnost.)))

Leč Bůh, i když je totálně jiný, není od světa, od stvoření oddělený, vzdálený. Bůh je přítomen. Je lidem nakloněn. Notabene Bůh je také nazýván otcem. Tahle myšlenka, tenhle obraz, že Bůh je otec a my jeho děti, se objevuje už ve Starém zákoně, a v Kristu se nám Bůh stává otcem v plnosti. Apoštol Pavel v knize Skutků říká: „Jsme-li tedy Božími dětmi, nemůžeme si myslet, že božstvo se podobá něčemu, co bylo vyrobeno ze zlata, stříbra nebo z kamene lidskou zručností a důmyslem.“

Problém podle té probírané první kapitoly epistolů Římanům nastává, když člověk zamění „slávu neporušitelného Boha za slávu podobenství obraza porušitelného člověka, i ptactva, i hovad čtvernohých, i zeměplazů.“ (Řím 1,23) Když zamění: „pravdu Boží za lež, a ctí i slouží stvoření raději nežli Stvořiteli, který je požehnaný na věky.“ (1,25)

Ano, i Krista, třeba toho Ukřižovaného, lze uctívat modlářským způsobem, i když tak snadné to není, neboť Ježíšův obraz je rovnou obraz porušitelného, pomíjivého, porušeného, zohaveného, umučeného člověka, jakkoli ho zlatíme a zdobíme. Ale když se nad tím zamyslíme, uctívání se ten obraz vzpírá. (((A přesto nebo právě proto, a především: „On je obraz Boha neviditelného“ (Kol 1,15.16.). On je obrazem Boha, protože sám je Bůh.)))

Ježíš říká, navazuje na proroka Izaiáše, že jeho učedníkům je dáno pochopit Království Boží, zatímco pro ty, kteří jsou mimo, vše zůstává nesrozumitelnou záhadou, „aby hledíce, hleděli, a neuzřeli, a slyšíc, slyšeli, a nesrozuměli, aby se snad neobrátili (((a byli by jim odpuštěni hříchové))).“ (Mar 4,12) Je možno hledět a nevidět, slyšet a nerozumět. Samo o sobě, bez přemýšlení, se nenasytí oko viděním a ucho slyšením.

Notabene obrácení je právě změna myšlení. Porozumět znamená obrátit se. Obrátit se znamená porozumět. Tedy nejen modli se a pracuj, ale taky: modli se a myslí. Vposledu, za proměnou mysli je Boží milost, a o ni je třeba zároveň s přemýšlením a rozvažováním prosit. Tedy myslí a modli se.

Ježíš říká tyhle věci v souvislosti s podobenstvími, jimiž přibližuje podstatu svého Království. Jde o porozumění nejdůležitější, o porozumění tajemství Božího království. Není to houska na krámě, není to každému automaticky dáno. Je možno zůstávat vně, být žalostně mimo, míjet se, nic nechápat.

Koneckonců, není i stvořený svět – v duchu toho, co jsme četli u apoštola Pavla – takovým podobenstvím, jemuž buďto nerozumíme, nic nechápeme, hledíce a hledíce, anebo se nám pootevívá a přece jen začíná cosi vyjevovat? Dostavuje se smysluplná řeč. A podle apoštola Pavla lze zahlédnout to nejdůležitější. **Vidět neviditelné.** Vždyť přece „neviditelné věci jeho mohou vidíny býti.“

AMN

Parnese (Pavel na Areopagu):

26 On stvořil z jednoho (člověka) všechno lidstvo, aby přebývalo na povrchu země, určil pevná roční údobí i hranice lidských sídel.

27 Bůh to učinil proto, aby jej lidé hledali, zda by se ho snad nějakým způsobem mohli dopátrat a tak jej nalézt, a přece není od nikoho z nás daleko.

28 'Neboť v něm žijeme, pohybujeme se, jsme', jak to říkají i někteří z vašich básníků: 'Vždyť jsme jeho děti.'

29 Jsme-li tedy Božími dětmi, nemůžeme si myslet, že božstvo se podobá něčemu, co bylo vyrobeno ze zlata, stříbra nebo z kamene lidskou zručností a důmyslem.

30 Bůh však prominul lidem dobu, kdy to ještě nemohli pochopit, a nyní zvěstuje všem, ať jsou kdekoliv, aby této neznalosti litovali a obrátili se k němu.

(Sk 17:26-30)